

ENAJSTO ŽIVLJENJE ZBIRKE ŠALEŠKI RAZGLEDI

TA ZBORNİK je v celoti posvečen Šaleški dolini, podobno kot vseh predhodnih deset zvezkov vedno ambicioznejše zastavljene domoznanske zbirke *Šaleški razgledi*. Je hkrati izbor in strnjen pregled naše znanstvene, kulturne in umetniške prisotnosti v slovenskem prostoru v iztekajočem se letu. *Zbornik 1994/95* tako združuje *kulturološke, zgodovinske, etnološke, sociološke, umetnostne, okoljevarstvene, razvojne* in v najširšem pomenu besede *domoznanske prispevke*.

Z zbirko *Šaleški razgledi* in njenim vsakoletnim zbornikom nameravamo tudi v bodoče vzdrževati vsebinsko vsešaleškost. Nove občine, ki so se vzpostavile z lokalno samoupravo, ne predstavljajo pri tem nobenih ovir. Nasprotno: želimo si novih sodelavcev in informatorjev, ki zmorejo na najrazličnejših področjih ustvarjanja in strokovnega raziskovanja doprinesti k védenju o preteklosti in sedanosti življenja na Šaleškem.

Z vsebino pričujočega zbornika z najrazličnejših strokovnih področij in svetov umetniškega ustvarjanja želimo dvigniti tudi nekoliko prahu za resnejši odnos do našega dela ter spodbuditi k razmišljanju o prepotrebni vzpostavitvi založniške dejavnosti (oz. založniške hiše v mestni občini Velenje) za pokrivanje našega na publiciranje vezanega raziskovalnega in umetnostnega dela.

Problematika založniške dejavnosti v šaleškem prostoru oz. v občini Velenje je prisotna že dlje časa in je s porastom družboslovno-humanističnega kadra v zadnjem desetletju znova aktualna. Založniška vrzel je toliko večja, ker v ožjem regionalnem prostoru, razen celjske izpostave Mohorjeve družbe (vezane pretežno na verske vsebine), aktivno ne deluje nobena oficialna založba, v širšem štajerskopokrajinskem kontekstu pa so za založniški

program najbližje in osrednje štajerske Založbe Obzorja v Mariboru (razen morebitnega ubranega leposlovja, zgodovinopisja in planinske literature prodornejših avtorjev) naše, zvečine izrazito lokalno koncipirane domoznanske snovi več ali manj nesprejemljive.

V velenjskem prostoru so doslej posamezniki s področij besedne umetnosti, humanistike in družboslovja projektno nakazali že več pobud po profesionalnem periodičnem oz. revialnem mediju. Nobena izmed teh pobud doslej ni bila udejanjena oz. ni pridobila širše podpore; potencialni avtorji so ostali anonimni in zamolčani, publicistično nemotivirani za javni dialog ter s tem v veliki meri neodzivni na družbeno problematiko v matičnem prostoru.

Založniška problematika v občini Velenje se je doslej reševala institucionalno za posamične projekte (jubilejne publikacije in reprezentančne monografije, izjemoma glasbena (audio) in filmska (video) produkcija, turistični prospekti, razglednice, plakati, koledarji ipd.), dolgoročnejša programska-vsebinska vizija založništva v občini Velenje pa doslej ni bila nikoli projektno izoblikovana. Nekaj dosedanjih in osamljenih pobud za vzpostavitev založbe oz. oblikovanje založniške dejavnosti gre pripisati posamičnosti in neinstitucionalnosti. - Založniška dejavnost v občini Velenje se je doslej pojavljala neosredno, torej brez založniškega centra, in posamično po potrebah znotraj nekaterih gospodarskih delovnih organizacij (tovarniška glasila, priložnostne publikacije) ter šol (jubiljeni bilteni, osnovnošolska in dijaška glasila ipd.).

Tudi na področju negospodarskih dejavnosti je bilo založništvo vseskozi drugotnega pomena - občasno, priložnostno in interno. Potreba po organizirani založniški dejavnosti se je doslej največkrat pokazala na področju kulture. Velike zahteve in upravičene želje se kažejo zlasti pri Kulturnem centru Ivana Napotnika in deloma pri Zvezi kulturnih organizacij Velenje, kjer je klic po

organiziranem založništvu vedno večji. Da tovrstne želje preraščajo amaterskost, dokazujejo naslovi knjig in publikacij, izdani v zadnjih šestih letih v okviru sprotnih dogovarjanj (z IS SO Velenje) za sicer formalno že obstoječo založniško dejavnost pri KC IN Velenje in ZKO Velenje.

Zaradi več kot očitnih potreb po lastnem, organiziranem in programsko dolgoročneje zasnovanem založništvu, zaradi pomanjkanja védenja o šaleški preteklosti in nenazadnje zaradi novih umetniških izzivov ter vse večjih zahtev za strokovno ter javnomnenjskem publiciranje domačih avtorjev je vzpostavitev založniške dejavnosti nujna.

Časopisno-informacijsko dejavnost v občini Velenje že vrsto let pokriva lokalni tednik *Naš čas*, ki po razpadu SZDL-ja deluje nesubvencionirano in brez možnosti vplivanja na dodatno vsebino.

Znotraj KC Ivana Napotnika ter ZKO Velenje sekundarna oz. priložnostna založniška dejavnost sicer že obstaja, vendar doslej pri obeh brez jasnih oz. dolgoročnejših programskih in vsebinsko izdelanih usmeritev.

Pri ZKO Velenje, ki je do nedavnega še združevala sorazmerno množično in v slovenskem prostoru prodorno (ljubiteljsko organizirano) literarno dejavnost hotenjevcv, je predvsem zaradi pomanjkanja profesionalnega vodenja oz. urednika, ter seveda zaradi pomanjkanja sredstev za tovrstno založniško dejavnost, zamrla najstarejša slovenska območna literarna revija, tj. šaleški literarni almanah *Hotenja*. Že zaradi statusa oz. renomeja (17-letno delovanje, 11 letnikov literarnega zbornika, 4 avtorske knjige prvencev, 5 zvezkov v zbirki *Fragmenti* itd.) bi bilo vredno založniško dejavnost velenjskih hotenjevcv pri ZKO Velenje znova obuditi in gmotneje podpirati; literarnemu almanahu in vzporednim edicijam (*Avtorska Hotenja*, *Fragmenti*) pa ob tem nakazati bolj selektivno vsebinsko usmeritev.

V občini Velenje je ljubiteljska kultura izrazito življenjska in takorekoč predstavlja jedro raznorodnih umetniških kreativnosti. V združbi različnih dejavnosti pri ZKO Velenje so želje in potrebe po občasnem in rednem publiciranju, torej po integriranem periodičnem mediju, prav tako prisotne.

Pri KC Ivana Napotnika je doslej poleg občasnih publikacij in reprezentančne zbirke *Umetniki Velenja* na založniškem področju (s področij humanistike in družboslovja oz. lokalnega zgodovinopisja) največ strokovnih vsebin zaobjela zbirka *Šaleški razgledi* (v zbirki, ki izhaja od l. 1988, doslej 10 naslovov in pričujoči - enajsti). Če ostanemo brez te edine strokovne publikacije v šaleškem prostoru, bo storjen korak v začuteno nazadovanje; naše raziskovalno delo bo ostalo brez publicistično predstavljenih izsledkov in docela neinformacijsko. Zato je smotrno graditi na dosednji ustaljenosti zbirke, ji razširiti programski obseg ter jo ustrezno profesionalizirati oz. institucionalizirati (po dosedanjih izkušnjah najustrezneje pri KC Ivana Napotnika Velenje).

Redkejši tukaj živeči posamezniki, katerih profesionalno znanstveno in umetniško delo je pogojeno z založniško dejavnostjo (revialno, knjižno, glasbeno itd.), si v sili razmer iščejo poti izven velenjske občine; zaradi duhovne in materialne blokade v našem prostoru, ki jima deloma botruje tudi založniška vrzel, pa so čestokrat prisiljeni izbrati druge lokacije bivanja in ustvarjanja. Zatorej je naše pojmovanje, ko imamo ob vseh slavnostnih priložnostih na ustih veliko imen znamenitih, pomembnih in ustvarjalnih Šalečanov, vendarle zelo zelo zgrešeno, saj že površna kulturološko-sociološka analiza pokaže, da jim v matičnem prostoru ni bilo dano ustvarjati; še zlasti ne besednim umetnikom, tako npr. v preteklosti J. Vošnjaku, K. Verstovšku, K. Oštirju, G. Šilihu, D. Ravljenu, J. Žmavcu, A. Lancu, K. Klančniku idr.

Edvard Kocbek je nekoč zapisal:

“Nemir našega časa je v slabosti duhovnega občevanja, v pomanjkanju tišine in v površnem spoštovanju tekstov. Ne želimo si le manj hermetičnih del, ampak si želimo tisto nezaslišano stvar, da stvariteljska beseda priklične navzočnost, kakor pravi Heidegger. Če beseda ni navzoča, je medčloveški svet nihilističen. Čeprav se je današnji svet zarotil zoper najpomembnejšo silo človekove narave, moramo priznati, da kljub tej zaroti vemo za čudeže. [...] Človeštvo je obremenjeno z znanjem in vendar človek ne more doseči totalne informacije. Zato pa ima človek danes na razpolago funkcijo irealnega, ki je prav tako potrebna kot funkcija realnega. Imaginativna dejavnost je za današnjega človeka kisik, najpomembnejša hrana človekove narave. Imaginativne podobe niso statične ali dokončne, ampak so nemirne in evazivne, stalno se dopolnjujejo in reproducirajo. Kaže, da se človek ne zna več igrati, preveč je programiran in manipuliran. Igra pa je v bistvu neposlušnost, upor, preraščanje reda, tradicije, nasilja.”

Založništvo je kultura. Kultura pa še zdaleč ni zgolj šaleška travma, je krizantemna roža trajnica slovenske vesti. To pa pomeni, da pod tem simbolom nenehno nekdo krvavi in umira. A pridejo bolj svetle zvezde!

Urednik